

TELEGRAFUL ROMÂN.

Nr 37. ANUL XIII.

Sabiiu, in 13/25 Maiu 1865.

Telegrafulu' ese de doua ori pe septem-
man: joia si Duminica. — Prenume-
ratiunea se face in Sabiiu la expeditura
iei pe afara la c. r. poste, cu bani
ga'ta prin scrisori francate, adresate
catra expeditura. Pretulu pnenumerati-
nei pentru Sabiiu este pe anu 7. fl. v. a.
ear' pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pen-
tru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciele din Monarchia pe unu anu
8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a.
Pentru princ. si tieri straine pe anu 12
pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru
intea ora cu 1 cr. sirulu cu mero
mici, pentru a dou'a ora cu 5 1/2 cr. si
pentru a trei'a repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Drumul de feru transsilvanu.

In fine avemu si noi Transsilvanii drumu de feru, — celu
putinu o bucatia. In siedintiele casei ablegatiloru din 12
Maiu si dilele, urmatore s'a priimitu cu unele modificatiuni pro-
punerile comitetului respectiv. Mai pe largu despre acest'a
vorbimu sub rubric'a: dela Senatulu imperialu; aici vomu co-
munic'a pe scurtu numai atat'a, ca fatia cu cele doue pa-
reri diverginti, un'a a dietei transsilvane: ca lini'a sa m'erga
dela Belgradu pe Tarnavi la Brasiovu, si alt'a a regimului; ca sa
m'erga dela Belgradu la Sabiiu si sa esa pela Turnulu rosiu,
comitetulu au alesu calea de mijlocu, adeca nici pela Brasiovu,
nici pela Sabiiu, nici pela Clusiu, ci de o cam data nu-
mai p'ana la Belgradu, care propunere apoi s'a si prii-
mitu din partea casei ablegatiloru. Astfelu dar in scurtu tempu
vomu ave si noi Transsilvanii celu putinu o parte de drumu
de feru in patri'a nostra. Cu intristare trebuie sa veda ori ce
patriotu transsilvanu (dicemu in adinsu: transsilvanu, si nu:
romanu, sasu ori magiaru, caci in cestiuni de acestea nati-
onalitatea nu e indreptatita a duce rolu), cum afacerea acest'a
de importantia vitala pentru tier'a nostra, s'a finitu intr'unu
modu deplorabilu, stirbitu si defectuosu. Insa ce era sa si
faca cas'a ablegatiloru alt'a, dupace regimulu pleda cu atat'a
caldura nemeritata pentru lini'a dela Turnulu rosiu, pecandu diet'a
tranna staruia pentru lini'a Tarnavi—Brasiovu, in fine candu
mai domnia si o a trei'a parere, ca drumulu feratu sa se
aduca dela Oradea pela Clusiu la Belgradu? Ce era, dicemu,
sa faca cas'a ablegatiloru alt'a, decatu sa aduca unu conclusu
ciungitu, care numai intr'atat'a pote multami pre Transsilvanii,
incatu tote trei partidele, ce suntu in certa necontenita, mai
potu ave sperantia, ca proiectele lor, de-si nu suntu incu-
viintiate, dar nu suntu nici reieptate! Aici dar amu ajunsu
cu drumulu nostru feratu, si trebuie sa marturisimu pe fatia,
ca prin portarea nostra nici ca amu meritu ce-va mai bunu.
Caci deca nu amestecamu in cestiunea acest'a de economia
nefericitele nostre patimi nationale; deca nu pretindeamu lu-
cruri, ce vedeamu inainte ca suntu cu nepotintia a se realisa,
vremu sa dicemu: deca nu pretindeamu, ca imperiulu celu a-
tatu de ingreuiatu cu finantiele sele, sa ne zidesca trei linii
totdeodata, deca in fine ne manifestamu patriotismulu,
ce-lu portamu in tota clipit'a pe buze, prin o resigna-
tiune nobila patriotica, si nu alteramu prin deputatiunile si
tractatele si brosiurele nostre votulu dietei, alu reprezentantiei
tieri, care votu era menitu a multami tote interesele drepte
si possibile: atunci astadi n'amu ave lini'a dela Aradu la
Belgradu, ci mai prin mijloculu tieri o linia dela Aradu prin
Belgradu, pe Tarnavi, prin Secuime la Brasiovu si la vam'a
Buzeului.

Insa acest'a e fatal'a nefericire a nostra Transsilvaniloru,
ca nu trebuie sa ne strice altii dinafara, caci destulu ne
stricamu noi insine; acest'a e fatal'a nostra nefericire, ca tem-
pulu ne invetia necurmatu, dar noi nu ascultamu lectiunile lui.

Dela Senatulu imperialu.

Desbaterea asupr'a drumului de feru transsilvanu.

Siedinti'a din 30/Aprile (12 Maiu.)
Dupa cate-va antecedentie vine la ordine raportulu comite-
tului privitoru la drumulu feratu transsilvanu.

Referintele Dr. Rechbauer se urca pe tribuna si
ia cuventulu. De unu siru de ani, dice, infintiarea unui
drumu feratu spre si in marele-principatu Transsilvani'a este
obiectu de pertractari si cercetari zelose, si drumulu acest'a
mai cu s'ema in tempulu nou se cere mai multu decatu ori
candu. De altmintrea si este unu ce prefirescu; caci deca in
generalu pentru fiacare ti'ra spre inaintarea intereselor ei
materiale unu drumu feratu este de inalta insemnatate, apoi
pentru Transsilvani'a infintiarea lui catu mai curendu este in

adeveru o cestiune de vietia; caci numai tragendu-se Trans-
silvani'a in rociulu de sine i se va da inlesnirea a urca copi-
osele sele averi firesci si a lua in privinti'a agricola, mercan-
tila si industriala aventulu, de care e capace tier'a aceea.

Dar ori catu e de recunoscuta trebuinti'a, ori catu de do-
rita infintiarea, aceea pan' acum inca totu n'a urmatu, si
caus'a se pare a fi in parte aceea, ca nici pamentenii insisi,
nici locurile normative inca nu se potura uni in privin-
ti'a directiunei principale a acestui drumu.

Pana acum se luara in considerare mai cu s'ema doue
directiuni, un'a dela Oradea mare prin valea Crisiului la Clusiu,
de acolo la Brasiovu, si apoi mai departe prin vam'a Buzeu-
lui la Galatiu, si a dou'a dela Aradu pe la Vintiulu de josu si
Sabesiulu sasescu la Sabiiu, si apoi mai departe pe la vam'a
Turnulu rosiu la Bucuresci. Ambe directiunile acestea se 'n-
cuvintiara inca la an. 1862 de catra Maiestatea Sea intru a-
jat'a, incatu se 'ncuviintia principiulu continuarei acestui drumu
din Ungari'a. Pentru de a tine s'ema dupa potintia interes-
seloru celor fundate, in parte diverginti, Guvernulu inca in anulu
trecutu aduse o propositiune, prin carea se proiecta unu
rociu intregu de drumuri ferate pentru Ungari'a (Transsilva-
ni'a! Red.), carea era sa cuprinda patru linii, sa aiba cen-
trulu in Belgradu si sa se estinda astfelu:

a) o linia dela Aradu la Sabiiu, si apoi spre fruntariulu
transsilvano-romanescu la Turnulu rosiu, cu o linia laterala la
Belgradu;

b) unu drumu feratu dela Belgradu la Clusiu;

c) unu drumu feratu dela Clusiu la Oradea mare; si

d) unulu dela Belgradu pe siesulu Tarnavei la Bra-
siovu, si de acolo pan' la fruntariulu transsilvano—romanescu.

Acesta propositiune a regimului inca 'n sesiunea din
urma se predete unui comitetu pentru preconsultare, care o
si luase in pertractare scrupulosa si o si adusesse la deplinire,
dar reportulu lui nu se mai potu aduce naintea in case,
pentruca sesiunea se 'nceia mai nainte. Cu tote acestea
me credu indatoratu, a substerne in case in liniamentele mai
de frunte rezultatulu consultariloru comitetului din anulu tre-
cutu, caci numai in modulu acest'a se pote cunoasca de ajunsu
tota starea lucrului. Comitetulu din anulu trecut recunoscu-
se cu unanimitate necesitatea de a se 'nfinti catu mai cu-
rendu o linia de sine la si in Transsilvani'a, precum si aceea,
ca cete patru linii propuse de regimu voru fi de ajunsu a co-
respunde dupa potintia recerintieloru tieri, fiindca prin acelea
s'aru deschide unu drumu duplu pentru comerciulu universalu,
de o parte pe la Brasiovu si vam'a Buzeului la Galati si gu-
rile Dunarei, de alta parte pe la Sabiiu si Bucuresci la Var-
na si la Marea-negra.

Dar comitetulu nu potu trece cu vederea, ca dupa im-
pregiurarile finantiale de acum ale imperiului tote patru li-
niele aru impune statatului sarcini prea grele, de ore ce pe
langa mic'a rentabilitate, ce se pote prevedea o voru ave
deocamdata aceste drumuri, statulu aru trebui sa se incarce
cu subventiune de mai multe millioane pe anu. Mai departe a
fostu comitetulu de parerea aceea, ca dupa impregiurarile de
acum ale Transsilvaniei prin cladirea unei linii se satisface
deocamdata scopului prefiptu, si ca pelanga referintiele cele
cam primitive inca ale Transsilvaniei in privintia industriala
si agricola prin cladirea duoru drumuri negresitu unulu s'aru
nimiei prin celalaltu.

Din motivele acestea comitetulu din anulu trecut s'a de-
cisu intr'acolo, ca subventiunea din partea statului sa se 'n-
cuvintieze numai pentru un'a linia de drumu feratu. Pe bas'a
acestui conclusu principialu incepui apoi comitetulu a consulta,
ce directiune sa se dee acestei linii. Regimulu a remasu pe-
langa parerea sea, insemnandu lini'a Aradu—Sabiiu—Turnu-
rosiu ca aceea, carea sa se intreprinda si sa se cladesca nainte
de tote. In comitetu s'au datu in privinti'a acest'a trei pareri
deosebite. Un'a in consunantia cu propositiunea regimului se

declară pentru lini'a Aradu—Sabiiu—Turnurosiu, și adica din caus'a aceea, căci drumul acest'a aru fi celu mai scurtu, cu 42 mile, căci duce prin valea Muresiului și face cele mai mici greutate de terenu, dă cele mai mari prospecte la rentabilitate, și tocmai pentru înființarea cea cu usiurintia aru fi împreunatu cu spesele cele mai puțin, pecandu drumulu cerutu de alta parte Oradea-mare—Brasiovu face dificultăți mai mari în privinț'a terenului, este mai lungu și prin urmare și mai sumtuos. Dincontra se obiectă dintr'alta parte a comitetului, ca lini'a Aradu—Sabesiu—Sabiiu taia Transsilvani'a numai în partea cea mai mica la apusulu de mediad, prin urmare nu pôte contribui mai nimicu la aventarea culturai și industriei, pecandu dincontra lini'a Oradea mare—Clusiu prin valea Tarnavei la Brasiovu taia tiér'a în în lungime de 73 mile, atinge siesurile cele mai roditoare și dă sperantie pentru o influințiare saluțifera asupr'a înaintărei culturai, prin carea spesele întrecătoare se recompensa cu abundancia.

O a trei'a parere în fine eră aceea, ca sa se cladésca dela Oradea la Clusiu și de acolo la Sabiiu, dar pe la Copsi'ti'a, din cauza ca directiunea acést'a lasa deschisa legatur'a atât cu Sabiiulu, câtu și cu Brasiovulu.

Fiindu astfelu diverginti parerile membrilor lui, Comitetulu nainte de a se slobodi la o hotarire definitiva, se crediù datoriu a'ntrebă mai întâiu ômeni cunoscatori de lucru, și de aceea se ascultara consiliarulu regimului Engerth și inginierulu superioru Villungen; ambii s'au declarat într'acolo, ca în sine lini'a Aradu—Alvintiu—Sabiiu—Turnulu rosiu este cea mai scorta și mai recomandabila. Consiliarulu regimului Engerth insa a desfasuratu opiniunea sea într'acolo, ca deca la facerea liniei are a se consideră împreunarea celor trei cetăți principale ale țierei, apoi lini'a pela Copsi'a este de preferitu celei de pe la Sabesiu. Pe temeiulu ascultărei acestora experti comitetulu anulu trecut a crediutu de trebuintia, că nainte de a se aduce hotarire definitiva, sa se faca cercetări mai departe, și dupace acelea în anulu trecut nu se potura face, a crediutu, ca în anulu acel'a nu pôte sa se sloboda la consultare definitiva, și s'a unitu în hotarirea următoare: Înalt'a casa sa binevoiesca a hotari: „Recnoscendu necesitatea cladirei unui drumu feratu, prin care Marele-principatu Transsilvani'a de o parte spre apusu sa se lege cu drumurile de feru din Ungari'a, de alta parte cu Moldov'a și Romani'a, respective cu marea négra, se asigura garantarea vistieriei statului pentru camatoirea și raspunderea capitalului de lucru pentru cladirea și sustinerea unui astfelu de drumu feratu; propositiunea presinte a regimulu, ce cuprinde unu rociu intregu de linii ferate în Transsilvani'a, se reiepta, și regimulu se provóca, că pân' la sesiunea cea mai de aproape sa aduca o propositiune noua, prin carea sa se proiecteze numai un'a linia principala de drumu feratu, carea sa corespunda dupa potintia deopotriva intereselor țierei.“

Comitetulu din anulu trecut crediù, ca propunerea acést'a fără mustrare de cugetu se pôte recomandă spre priimire, pentruca printr'ens'a cladirea drumului insusi nu s'aru fi traganatu, de ôrece pe tempulu consultărei de acum unu anu înca nu se formasera întreprinderi, cari sa fia luatu asupra-si cladirea, și pentruca atunci totu aru fi mai fostu cu potintia a se pune 'n contielegerea cuvenita pentru combinarea cu drumurile principatoru dela Dunare. Pe bas'a acestora decisiuni a fostu conceputu și tiparitu reportulu comitetului din anulu trecut, dar, dupacum s'a observatu, nu se mai potù desbata în înalt'a casa, pentruca sesiunea se 'ncheiă mai curendu. De atunci multu s'au schimbatu referintiele. Dupa încheierea sesiunei din urma adica guvernulu, fără de a luă 'n socotintia, ca finantiele statului la cladirea acestui drumu fără 'ndoiela suntu engagiate în mare mesura, ear pentru acést'a la ori ce casu se cere încuviințierea constitutiunala, s'au aflatu indemnati, a întreprinde cladirea dela Aradu pe la Alvincz la Belgradu pe spesele statului, fără de a asceptă încuviințierea constitutiunala. Spre scopulu acest'a se facù din partea ministeriului de comerciù și de finantie cu institutulu de creditu pentru comerciù și industria și cu societatea drumului de feru tissanu în 6 Iuliu 1864. unu contractu, prin care institutulu de creditu se deoblegă, a dá banii de lipsa pentru de a se 'ncepe indata cladirea liniei dela Aradu pe la Alvincz la Belgradu, pâna la catimea maximala de 5 millióne fl. v. a., erariului c. r. cu conditionile statorite într'acestu contractu; ear societatea drumului de feru tissanu luă asupra-si a'ncepe indata și a continuă cladirea acestei linii prin personalulu seu sub directiunea directorelui, Consiliarului c. r. alu regimului, Schimke.

Totdeodata guvernulu c. r., prin publicatiunea din 9 Iuniu 1864 au scrisu tractarea ofertelor pentru darea unei concessiuni pentru zidirea și tînerea unui drumu feratu cu locomotivu dela Aradu pe la Alvincz și Sabiiu pâna la fruntariulu

romanescu la vam'a Turnului rosiu cu o linia laterala dela Alvincz la Belgradu, dupa carea apoi si urmara doue oferte, unulu dela institutulu de creditu pentru comerciù și industria în compania cu principele Carolu Iablonowski și cu Englesii W. R. Drake, R. M. Rate și Tom'a Brasey, celalaltu dela E. Pickering din Londr'a. Din aceste doue oferte regimulu au aflatu mai favorabilu alu dlui Pickering din Londr'a, și dupace acel'a a datu garantia, ce se cerù dela densulu, a 'ncheiatu cu ele pertractarea și i-au ascuratu darea concessiunei între conditionile fixate cu densulu, reservandu-se aprobarea constitutiunala din partea senatului imperiulu. Conditionile dărei acestei'a de concessiune, și respective încuviințierea constitutiunala a favoriziloru pentru drumulu de feru dela Aradu pe la Alvincz și Sabiiu pâna la fruntariulu romanescu la vam'a Turnului rosiu cu o linia laterala dela Alvincz la Belgradu, suntu acum obiectulu proiectului de lege, adusu de regimu în siedinti'a 14 a acestei înalte case.

Pentru preconsultarea acestui proiectu de lege înalt'a casa în siedinti'a 15. au alesu unu comitetu de 12 membri. Acestu comitetu, care cu esceptiunea duoru membri este compusu din aceiasi individi, cari fusesera alesi în sesiunea espirata pentru preconsultarea proiectului de lege privitoriu la drumulu feratu trannu, la consultarea asupr'a proiectului de fatia jalu regimului se afla într'o positiune deosebita.

În anulu trecut diferintiele în comitetu erau îndreptate mai cu sêma într'acolo, care statiune sa se alêga pentru trecerea drumului din Ungari'a la Transsilvani'a, și neaflandu-se indestulitoriu materialulu și cerendu-se propositiuni mai departe, astadi ne aflăm fatia 'n fatia cu unu faptu complinitu; căci, precum observai, regimulu începuse dejă a zidi pe la Aradu la Vintiulu de josu și Belgradu, și assecurase spre scopulu acest'a mijlôcele banesci, și ne vedemu dejă pusi în fati'a unui faptu complinitu. Fatia cu acestu faptu se simte comitetulu îndatoratu, a pronunciă pe fatia, ca procederea regimului statului, la 'ncheierea acordului din 6 Iuliu 1864, prin carea finantiele statului se receru în mesura atât de însemnata și s'au încheiatu o operatiune de creditu, fără de a se fi cerutu consimțimentulu constitutiunalu, ba fără de a rectifică acêsta procedere barem în urma la propunerea memorandumului prin espunerea motiveloru, și înca chiaru și fără de a comunică lucrulu în întielesulu § 9 alu legi din 13 Decembre 1862 comisiunei pentru controlarea datoriiloru statului cu privire la patent'a din 17 Iuliu 1860, la diplom'a din 20 Octobre 1860 și la patent'a din 26 Febr. 1861 este o vatemare a constitutiunei, carea comitetulu crede ca trebuie sa o reprobeze cu resolutetie.

Dar cu tôte ca comitetulu se crediù datoriu, a pronunciă acést'a cu privire la documentele constitutiunei și fatia cu procederea regimului, totusi crede, ca astadi între împregiurările de fatia nu va remanê alt'a de facutu, decâtu a aprobă acum'a la urma ceea ce s'a facutu și a acordă zidirea dela Aradu pâna la Vintiulu de josu și Belgradu, de ôrece mijlôcele banale în parte, adica cam la 1 mill. s'au spesatu dejă, de ôrece pentru continuarea drumului s'a 'ncheiatu contractele, și prin urmare curmarea lucrului la ori ce casu aru fi de cea mai simțita paguba pentru statu.

De aceea comitetulu, fatia cu aceste fapte și în consuntantia cu propositiunea regimului se crediù datoriu a se enunciă pentru drumulu dela Aradu pe la Vintiulu de josu la Belgradu. Ear câtu pentru continuarea drumului dela Vintiulu de josu ori Belgradu pâna la fruntariiele imperiului, comitetulu nu se potù impacă cu propositiunea regimului, că adica sa se zidésca înca de acum dela Vintiulu de josu la Sabiiu și la vam'a Turnului rosiu.

Comitetulu adica crediù, ca într'o cestiune atât de momentosa, precum e tragerea unei linie ferate într'o țiera, prin care se atingu atâtea interese, sa se tîna sêma dupa cuviintia și de vocea țierei. Diet'a transsilvana insa în sesiunea an. 1864 într'o preaumilita representatiune câtra Maiestatea Sea s'a declarat cu privire la acêsta cestiune într'unu modu pe-câtu de resolutu, pe atât'a și de fundatu. Diet'a transsilvana accentuă în representatiunea sea, ca nainte de tôte s'au pusu ochii pe doue linie, precum observai mai nainte, un'a prin siesulu Muresiului pe la Sabiiu la Bucuresci și Varn'a, și alt'a prin valea Crisiului și a Tarnavei la Brasiovu. Dar diet'a, dupace regimulu într'aceea întreprinsese facerea drumului de feru pe la Vintiulu de josu la Belgradu și astfelu decisese prin fapta punctulu de intrare în Transsilvani'a, declară în preaumilit'a sea representatiune din cuventu în cuventu precum urmêza:

„Cei mai credinciosi reprezentanti ai Mareprincipatului Transsilvani'a se vedu în fati'a unui faptu complinitu, care în adeveru acum de odata au decisu asupr'a unui'a din ambe punctele de intrare, a unui faptu, care, că unor reprezentanti ai țierei, le impune detori'a sa conlucre cu încordarea toturoru poteriloru la aceea, că din acêsta fapta tiér'a sa traga totu po-

*) A se vedé representatiunea întrêga în nr. 51 1864 alu „T. R.“ Red.)

tenciosulu folosu, ce insa numai in acelu casu s'aru poté, déca pentru acestu drumu ferecatu, celu d'antâiu alu Transsilvaniei, încatu acel'a poté ca pe unu tempu mai indelungatu are a rămâne uniculu in tiéra, — déca acestui drumu s'aru defige unu astfelu de punctu de esîre, care sa faca cu potîntia impartasirea câtu mai multoru tienuturi ale tierei la bineface-rile drumului feratu.

Purcediendu din acestu respectu, singurul direptariu pen-tru densii, précredinciosi supusii reprezentanti ai Transsilva-niei tiermurindu-se pre lînga starea unui faptu complinitu, cutéza dara supt impregiurările de fatia a indigita continuarea drumului ferecatu dela Vintiulu inferiôre prin lunc'a Tarnâvei la Brasiovu pâna la punctulu esîrei Buzeu, amplectandu deo-data cetătile Clusiulu si Sabiiulu in acésta linia principala, a indegetá acésta directiune de acelu modu de rezolvare, care considera câtu se poté mai multu interesele Transsilvaniei prin deschiderea mai totoruru vâililoru sele, si anume a ce-loru mai productive, si totu deodata deschide si comerciului austriacu liniile principale de comunicatiune la Galati si de aci in nordu-ost la marea négra cu Russi'a meridionala si cu Persi'a.

In acésta linia principala, supt auspiciile presinte, se concentréza cele mai momentôse interese patriotice transsilvane.

Intrandu in tiéra drumulu feratu in médiadi-apusu, duce pre fertilea vale a Muresiului pâna unde se impreuna ambele Tarnâvi prin mijloculu tienutului principale alu celoru mai pretiôse tesaure minerali, carbuni fosili, feru, sare si vinu-riiloru nobile murasiene, apoi ramurindu-se spre ostu si aba-tendu-se in tienutulu Tarnâvei deschide comerciului esternu avuti'a productelor naturala a dône vâli din cele mai produc-tive ale Transsilvaniei si impreuna prin atragerea Sabiiului si Clusiului locuri importante prin industria si insemnate prin meseriele ce inflorescu intr'ensele. De aci in cursu progre-sivu oferesce unei pârti a Secuimei beneficiile unui mijlocu perfectiunatu de comunicatiune, aduce tiér'a Oltului cu gigan-ticele poteri de apa in strinsa legatura cu calea cea mare a comerciului, si desbuca, dupa ce au atinsu Brasiovulu, cea d'antâiu piétia de negociu transsilvanu, câtra Principatele unite române, aceste tieri ale Dunarei inferiôre pe drumulu, ce comerciulu transsilvanu din seculi si-au alesu si pâna astadi si-au sustinutu pentru comerciulu seu.

Brasiovulu e depositoryulu capitale pentru cea mai mare parte de produse crude importate din si prin principatele unite danubiane, si de aci se strapôrta acestea departe in tierile superiori ale monarchiei. Parte din aceste produse crude se prelucra prin industria in acésta cetate si cercuitulu eii, apoi prin negociatori brasioveni se reespôrta pe calea cea mai scurta cá manufacte in principate si in Bulgari'a, unde suntu articli de negociu fôrte cautati in terguri.

Esportulu marfeloru brasiovene, ce suie anuatim la mai multe milliône de fiorini, se sustine de secli in Brasiovu si e funte de insemnate venit pentru tiér'a Barciei, o parte din Secuime, apoi pentru tractele vecine ale Rupei, Sughisiôrei si Mediesiului.

Cá punctu transenale inca e Brasiovulu de importantia deosebita, câci prin densulu se mijlocesce comereciulu de tran-situ alu celoru mai multe marfe spedite in principate din Vien-n'a si din statele reuniunei portoriali germane, si mai vertosu atunci, candu navigatiunea pe Dunare e intrerupta din cau-s'a iernei.

Motive ponderôse suntu dara acestea din punctu de ve-dere comercialu, industriariu si manufaptuariu, cari cu prefe-rintia ne facu a dorî, cá lini'a drumului feratu transsilvanu sa se impreune cu a principatelor unite in vecinatatea Bra-siovului.

Acést'a este, Maiestatea Vóstra, acea linia de drumu fe-ratu, pe care a o insemná dupa starea lucrului de astadi cá pe cea mai potrivita, ne tinemu de cea d'antâiu datorintia a nóstra.

(Va urmá.)

Sabiiu in 12 Maiu. (Unu premiu literariu.) Audimu din funte sigura, ca Preaven. Consistoriu archidiecesanu in siedinti'a sea din 10/22 Maiu a luat spre placuta cunoscintia unu nou opu literariu: *Computulu in scóla popu-lara*, (manualu pentru invetiatori, de I. Popescu, Pro-fessoru in institutulu diecesanu pedagogico-teologicu din Sa-biiu, tipariulu tipografiei diecesane, 1864, si apretiuindu va-lórea lui, a votatu autorului unu premiu de 200 fl. v. a. Spe-râmu, ca intre barbatii nostri de scóla se va aflá cine-va, care sa ne dee o recensiuine a acestei cârti, care credemu de si-guru ca va contribui la reformarea invetiamentului aritmeticalu in scólele populare. *)

*) Dupacum scimú, cartea (14 côle si o carta cu figure) va con-stá 1 fl. si pentru imputinarea speselor postale se va poté trage prin ori ce libraria.

Varietati si noutati de di.

(Fundatiune pentru Dante.) Luandu ansa din serbatórea cea mare a Italiei Maiestatea Sea Imperatulu a'nfintiatu unu stipendiu de 500 fl. la universitatea din Padov'a cu numirea „fundatiunea Dante-ana.“ Competitori stipendiului trebuie sa fia facutu studiele filoso-fice la universitatea din Padov'a cu successu deosebitu si sa se devo-teze apoi literaturéi, cá sa póta perscrutá si mai departe nemoritóarele merite ale lui Dante. Pre cei mai demni de ase impartasi cu stipen-diulu i va propune universitatea din Padov'a. Stipendiulu se dá totu pe câte 2 ani. —

Prospectu politicu.

Enrop'a este fôrte surprinsa de mesurile de desarmare ale republicei americane de medianópte; câci ea asceptá, ca Americani inca voru face cá staturile europene, sa tina adeca armate câtu se poté de mari, cu cari neavendu ocupatiune in-lantru sa caute incurcaturi inafara. Americani insa si de a-stadata se arata multu mai practici decâtu Europeanii: ei indata dimitu 400,000 soldati, vendu 400 nai de resbelu si prin a-cést'a imputinéza spesele celu putinu cu 1 mill. taleri pe di, umplu cassele cele góle ale statului, — da ce e si mai multu— redau plugului, lucrátóreloru si fabriceloru 400,000 bratie bar-batesci. Despre politic'a, ce o va urmá Americ'a de média-nópte fatia cu staturile europene, nu se poté dice inca nimicu siguru; presedintele Johnson sa fia disu privatim, ca ex of-ficio nu se va amestecá in trebile Messicului, ear intrevenirile pe sub mâna nu le va impededá. Cumca in astfelu de impregiurári nici imperatulu Maximilianu, dar nici Napoeonu nu voru fi dor-mindu pe flori, cu atât'a mai vertosu, câci Juarez presedintele Messicului republicanu e inca mare si tare, se poté afirmá cu se-curitate. Si 'n adevéru Napoeonu se grabesce cu re'ntórce-rea sea la Franci'a.— Cu privire la omorulu lui Lincoln s'a pusú mân'a pe o multíme mare de conjurati; din chartiele lui Booth sa se fia vediatu, ca omorulu a fostu planuitu si spr-i-jinitu de capulu rebeliloru de médiadi Jefferson Davis, de a- ceea presedintele Johnson a si pusú premiu de 100,000 ta-leri pe capulu lui.

Despre cânteculu poporalu românu.

(Din fói'a societátii literarie din Bucovin'a.)

Music'a, acésta arata sublima, para-se câtu de curiosu, ea totusi este o conditiune fundamentala si fiintiala a vietiei, o columna puternica a unei culturi adevérate. Amu disu, ca music'a este o conditiune fundamentala a vietiei omenesci, pentru ca omulu, fie pe ori ce trépta a cultúrei, simte in lantrulu seu trebuintia, de a deschide acestu lantru alu seu prin cu-ventu si cantare, de a investi bucuri'a séu dorerea sea in cu-vinte séu in melodii, si astmodu a le impartasi lúmei; amu spusú ca music'a este o columna puternica a unei cultúre a-devérate, pentruca prin ea se rotundiescu unghiurile feliuri-teloru simtiri, se facu mai fine moravurile si datinele, in fine si inim'a omului, induiosiéta de puterea eii, recunósce din le-gile fundamentale ale musicei si atóta intielepciunea creato-rului seu. Câci si music'a, cá si schimbarea anotimpurilor, cá si miscarea planetelor, este basata pe legi eterne si ne-stramutavere; disparendu negur'a intunecósa a temporiloru vechi, disparendu musicii mistici, cari aduseseramai multa umbra de-cátu lumina in sciinti'a musicei, disparendu tóte in nimici'a si ridiculositatea loru, au facutu locu spiritului tempului de fatia si geniului ómeniloru mari, si astadi scie fiacarele, cumca si in musica esista legi supreme si eterne.

Legile acestea se potu aflá usioru din fiacare carte teo-retica a musicei, si invetiandu-se se poté cunósce, ca music'a cea divina nu e numai proprietatea unora alesi, ci ca Dum-nedieu au sadit'o cá proprietate in inim'a fiacáruí muritoriu, care numai voiesce a o priimi. In tempulu de fatia music'a este proprietate comuna a întregii omenimi, fiecarele poté sa vina la templulu sacru, velulu e descoperitu, misteriele deschise.

Spunendu acestea, n'amu avulu de scopu, a scrie o teoria a musicei, voindu numai sa vorbescu putine despre cânteculu poporalu românu. Totusi mi-voiu permite, a deslucú in scurtu, ce este music'a, ce-i melodia si ritmulu si ce'n-semnéza armoni'a.

Cuventulu musica si-trage originea sea dela musele an-tice. Principele poetiloru, Omer, numesce musele dînele can-tárei. Ornamentulu museloru au fostu o cununa de lauri, in mâna aveau o lira, din care cantau cântecele loru. Grecii in-tielegeau sub cuventulu musica (*μουσική*) asiá numitele arte ale museloru, mai alesu art'a musicala, poetica si retorica, si mai tardiu cuventulu musica priimi insemnarea ce o are astadi.

Cantarea este de o versta cu genulu omenescu. Ce simtia inim'a, se investi in cuvinte si tonuri, espressioni ale simtiri-loru vii, ce le treziá, chiaru natur'a si fâra voi'a omului, candu voiá sa esprime placere, bucuria, dorere séu intrisecta, Sufllarea cea ritmica a ventului, sioptirea frandieloru.

miscarea valurilor mării, cântecul paserilor, suflarea vântului peste trestii taiate și strune întinse, toate acestea au învetiatu pre omu în starea lui firească; el ascultă ritmul și tactul naturii, le împreună cu cantarea sea, și astfel se nasc melodiile în formă sea ritmică. — Pentru aceea sub melodia se înțelege unu siru anumit de tonuri, care suna placut la urechia prin urmarea și schimbarea nălțimii și josimei lor, prin scurtimea și lungimea lor; sub ritmul se înțelege fiacare miscare cu tactu, mai alesu inșă mersul în musica regulatu prin referinție anumite de tonuri și mesuri.

Armoni'a în musica este împreunarea mai multor tonuri, a căroru propășire comună se bazează pe regulile fixate și luate din firea și referințele intervalelor. Prin armonia castiga melodiile lumina și umbra, viața și viața; totuși melodiile e lucrul de capetenia alu unei piese musicale, și trebuie mai alesu să se pastreze.

Dupre aceste espuneri generale să trecem la cântecul poporului român, obiectul disertației noastre. — Fiacare națiune din lume are cântecele sale, pe care le iubesc mai mult decât ori și care alte, căci sunt florile resarite din pământul patriei, și odorul cel mai pretios al națiunii. Întrebare, cum se nasc cântecul poporului? Se nască său în popor însuși, nefiind cunoscutu nici poetul nici compozitorul, său ca melodiile și cuvintele compozitorilor și poetilor poporali ajungu în popor, trecendu pe nesciute dela casa la casa, dela satu la satu, până ce devine proprietatea poporului. Fiacare cântec frumos și poporului petrunder în cel mai misterios adânc al inimii, și încântă pe omu cu o plăcere nespusa. Fiacare națiune iubescă cântecul seu poporului că o parte a eului seu naționalu, ascultandu cu încredință melodiile dragalășie din țărâna sea, ce-i rechemă lăganul copilariei, visele tineretilor și cugetările barbatiei sale.

Dupre caracterul poporului se deosebescă și cântecele naționale, cari arată însușirile principale, simțirile și cugetările națiunii. Italianul cântă vesel pe gitara, strabatendu undele mării cu gondolă sea; Serbul trage cu arcul pe husă cu o strună, și-si reamintescă timpurile vechi de câmpul Cosovei, de Vucu și Marco; Magarul saltă în ciardă lui lângă vinu și sunetul tiembalelor, ascultandu infocatele cântece ale cicosiului; Românul siediendu pe o movilă de Tataru în câmp, său pe piscul muntilor lângă turmă sea, cântă din fluier doinele melancolice și duișe, său saltă la horele cele mândre și vesele, invocandu său pe dragă sea frumoasă, său imbarbatandu-se cu impresiunile trecutului gloriosu.

Dar nu numai temperamentul, moravurile și datinele înrîurază asupra cântecului poporului, ci mai alesu istoria unui popor lasă întipărirea cele mai puternice, și acelea se intrupesc în melodii, încât adeseu poti înveti mai multa istoria dintr'unu cântec poporului, decât dintr'o carte întreagă de istoria.

Memoria mării și înfloririi poporului român, apoi cercetarea și intrigele sângeroase dinlauntru, invasiunile de Turci, Tatauri, Lesi și Unguri, cari de atâtea ori calcau patriă, rurile de sânge român, ce s'au versatu pentru libertate și dreptate, lacrimile celor prinsi și dusi în strănătate, mai tardiu decaderea patriei sub marsiavii Fanarioti, în fine reînvierea ei, eata materialul bogat, eata motivele multor cântece duișe și vesele. Dar macar ca une-ori se cântă în cântece perioade de strălucire a Românilor, macar ca cântecele erotice (amoroase) și de joc alunga tristetii și melancoliei, totuși tristetii și melancoliei este tipul fundamental și caracterul principal al cântecului român, care atât de bine știe a îndoișă ori ce suflet român și a-lu rapă în gânduri și simțiri, deca se adencesce în ascultarea unei doine frumoase și melancolice! Cântă doina vinariului Moldovei său al Munteniei, cântă-o Românul din Transilvania frumoasă, cântă-o în fine pastoriul din Carpatii Bucovinei, toate vinu dintr'unu isvoru comunu, toate au unu tonu melancolic, din care ori ce auditori pôte cunoscă înflorirea, caderea, servitutea, dorerea și bucuria națiunii române!

Națiunea română iubescă cântecul mai presu de toate; unde numai se aude limbă română, acolo resună și cântecul român cel fragedu, dulce și melancolic. Cine aru pôte să numere toate aceste cântece dragalășie române? Cântecul este cel ce urmăzează pre Român în totă viața lui; copilăsiul nou nascutu e adormitu de maica sea în lăganu prin fragedul „nani, nani, copilăsiu;” în cântece petrece Românul anii frumoși și auriti ai junimeii; cântecul lu-urmăzează la altariul casătoriei, elu are cântece, ce-i nălță bucuria; are cântece, ce-i alina durerile și-i usurează inimă, elu cântă cântece copiilor și nepotilor sei; elu are cântece pentru îndulcirea batrănelor sale, între cântece închide elu ochii la somnul eternu, între cântări se petrece corpul seu la cimitir, și cu cantare tristă se acoperu scumpele lui ramășițe cu țărâna rece și grea!

Cuvintele și melodiile copilului le învetă dela părinți, cari

precum au priimitu învetiatura dela părinții lor, astfel o și străplăta la copii și nepotii lor, și astfel se mostenește cântecul strămoșesc din neam în neam că o tradițiune scumpă. Devenindu astfel cântecele populare o tradițiune a poporului, nu pot să dispară nici când, ci din contra, tesaurul acestu naționalu se înmulțescă din zi în zi totu mai multu, și pentru aceea pot să spunu încă odată în deplină conștiință: „Cine pôte numără toate cântecele române, atât de dragalășie, fragede și melancolice?”

Dorindu înșă a le orându aproximativu după unu sistem, mi-voiu permite a le împarti după clasificarea următoare:

a) Cântecul istorico-epic. Aci aru trebui să se pună toate cântecele, ce atngu niște momente ale istoriei române, precum d. e. cântările din periodul strălucirii a lui Ștefan cel mare, apoi cântările despre invasiunea barbarilor vecini și altele.

β) Doinile său cântecele de dor; aci aru trebui puse cântecele și doinele, în care se esprima dorul cel nemărginit al Românului din strănătate său din sclavia, dorul mamei după fiul seu dus în bătaie, dorerea femeii după sotul seu mortu, alu copilei după fratele, său dragul seu badiță, ce au plecatu în bătaie și n'au mai venit. s. a. s. a.

γ) Cântece de natura erotica, adică cele de amoru.

δ) Cântece ocașionale, precum colindele, cântecele la culesul viilor și a grâului, la clacă, la nunta și la înmormântare, astfel numitele bocete.

ε) Cântecele de joc, adică horele.

Frasă melodică a cântecului poporului român este cea mai mare parte frasa regulată, adică, melodiile constă din 8 și 16 tacte, arare ori să aia melodii de 10 și 12 tacte, semicolonul musicalu stă mai adeseu de tactul alu 4-lea și alu 8-lea. Finalele sunt de regula cadentia de tonica completă, foarte rar provine o cadentia necompletă, său unu finale pe dominantă său pe terțiă. Ce se atinge de miscarea ritmică său de tactul, apoi în cântecele populare române sunt reprezentate numai tactele ordinare adică $\frac{4}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{6}{8}$ și $\frac{3}{8}$,

deși adese se întempla, cumca unele tacte din melodiile unei doine său unui cântec se repetesc de atâtea ori, încât e foarte cu anevoia de a le însiră într'o măsura de tact otarită.

În melodiile populare române predomină modulul tonului molu, deși provine în multe și duru. Adese cele 8 tacte d'antău din o frasă de 17 tacte se misca în duru, cele 8 tacte din urma în modulul molu afinu, său vice versa. Fenomenul acestu alu melodiei, adică urmarea tonului molu după duru, urmarea umbrei muzicii după lumina produce unu farmec extraordinariu în inimile auditorilor. În fine modulul melismatic și silabic alu cântării este împartit foarte frumos mai în toate cântecele populare române. Modulatiunea se face în deobște după modulul duru său molu paralelu, deși nu arare ori provine modulatiunea după subdominantă său după modulul duru său molu corespunzător.

Națiunea română posedă încă unu număr mare de melodii duișe, dragalășie și melancolice, hore, doine, jocuri naționale, care se esecută numai prin musică instrumentală, neavendu ele testu; trebuie înșă totuși să se numere la tesaurul musicalu alu națiunii, pentru că originea lor, deși sunt fără cuvinte, în sufletul român, în inimile române.

Pentru că înșă onorarii cetitori și compatrioti să cunoscă tesaurul poetic și melodic alu națiunii române, prea on. redacțiune a „Foiei Societății pentru literatură și cultură română” au luat asupra sea problemă cea grea, de a reproduce din timp în timp în coloanele acestei foi unele cântece cu melodiile lor, pentru că astfel să se pastreze și cuventul și tonul și să treacă și la generațiunile viitoare.

Încât voru ajunge puterile mele cele slabe, me voiu silă a aduce la lumina aurul acestu curat și frumos alu muzicii naționale. Me despartu cu salutarea minerului: „Noroc să dea Domnedieu!”

Unu amatoriu și culegătoriu de cântece populare române.

Nr. 17—2

ANUNCIU.

Subscrisul, că nou Viceinspector al muntilor Hasdate în comitatul Turdei, face cunoscutu celor ce pentru dobitocele lor doresc a esarendă pasionatu, cumca pasionatul din muntii prenumiți, 2777. jugere, și adică într'unu loc de 2200. jugere, și celălalte împartite în mai multe locuri se voru da în arenda pe unu anu, său și pe mai multi. — Doritorii de a esarendă au a se îndreptă prin epistole francate său personaliter către subscrisul în Gelou (Gyalu).

Franciscu Soos.

Bursă din Viena 12/24 Maiu 1865.

Metalicele 5%	71 20	Actiile de creditu	183 60
Imprumutul nat. 5%	75 90	Argintulu	107
Actiile de banca	803	Galbinulu	5 20 5/10

Editura și tipariul tipografiei archidieceșane.

Redactoru răspunzătoriu Zacharia Boiu.